

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 22ας Φεβρουαρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κράτος δικαίου – Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης – Άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Υπεροχή του δικαίου της Ένωσης – Εθνικό δικαστήριο που δεν δύναται να εξετάσει αν συμβιβάζεται προς το δίκαιο της Ένωσης εθνική νομοθεσία η οποία κρίθηκε σύμφωνη προς το Σύνταγμα από το συνταγματικό δικαστήριο του οικείου κράτους μέλους – Πειθαρχικές διαδικασίες»

Στην υπόθεση C-430/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Craiova (εφετείο Κραϊόβα, Ρουμανία) με απόφαση της 7ης Ιουλίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 14 Ιουλίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης που κίνησε ο

RS

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen (εισηγητή), Αντιπρόεδρο, A. Arabadjiev, K. Λυκούργο, E. Regan, S. Rodin, I. Ziemele και J. Passer, προέδρους τμήματος, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, L. S. Rossi, N. Wahl, Δ. Γρατσία και M. L. Arastey Sahún, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. M. Collins

γραμματέας: C. Di Bella, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 23ης Νοεμβρίου 2021,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Gane, L. Lițu και L.-E. Bațagoi, επικουρούμενες από την M. Manolache,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις L. Van den Broeck, M. Jacobs και C. Pochet,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. K. Bulterman και από τον J. Langer,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους P. J. O. Van Nuffel και I. Rogalski καθώς και από την K. Herrmann,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 20ής Ιανουαρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2 και του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, καθώς και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η ως άνω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής που άσκησε ο RS, με την οποία αμφισβήτησε τη νομιμότητα της διάρκειας της ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε κατόπιν μήνυσης την οποία υπέβαλε η σύζυγός του.

Το νομικό πλαίσιο

Το ρουμανικό Σύνταγμα

- 3 Το άρθρο 148, παράγραφοι 2 και 4, του Constituția României (ρουμανικού Συντάγματος) προβλέπει τα εξής:

«(2) Κατόπιν της προσχώρησης, οι διατάξεις των ιδρυτικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οποιασδήποτε άλλης δεσμευτικής κοινοτικής ρυθμίσεως υπερισχύουν αντίθετων διατάξεων του εθνικού δικαίου, σύμφωνα με την Πράξη Προσχώρησης.

[...]

(4) Η Βουλή, ο Πρόεδρος της Ρουμανίας, η Κυβέρνηση και η δικαστική εξουσία εγγυώνται την τήρηση των υποχρεώσεων οι οποίες πηγάζουν από την Πράξη Προσχώρησης και από τις διατάξεις της παραγράφου 2.»

Ο κώδικας ποινικής δικονομίας

- 4 Το άρθρο 488¹ του codul de procedură penală (κώδικα ποινικής δικονομίας) προβλέπει ότι προσφυγή με αίτημα την επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας μπορεί να ασκηθεί τουλάχιστον ένα έτος μετά την έναρξη της ποινικής δίωξης για τις υποθέσεις που βρίσκονται στο στάδιο της ποινικής προδικασίας.
- 5 Ο δικαστής που εκδικάζει υποθέσεις δικαιωμάτων και ελευθεριών ή το αρμόδιο δικαστήριο οφείλει, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 488⁵ του κώδικα αυτού, να εκτιμά αν είναι εύλογη η διάρκεια της ποινικής δίωξης, λαμβάνοντας υπόψη τα διάφορα στοιχεία που απαριθμούνται στη διάταξη αυτή.

- 6 Το άρθρο 488⁶, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα προβλέπει ότι, όταν ο δικαστής που εκδικάζει υποθέσεις δικαιωμάτων και ελευθεριών κρίνει βάσιμη την προσφυγή, τάσσει προθεσμία εντός της οποίας ο επιληφθείς της υποθέσεως εισαγγελέας οφείλει να αποφανθεί επί της υποθέσεως αυτής.

Ο νόμος 303/2004

- 7 Το άρθρο 99, στοιχείο §, του Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor (νόμου 303/2004 περί του καθεστώτος των δικαστών και των εισαγγελέων), της 28ης Ιουνίου 2004 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 826 της 13ης Σεπτεμβρίου 2005), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος 303/2004), ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι η μη συμμόρφωση προς τις αποφάσεις του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Ο RS καταδικάστηκε κατόπιν ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε σε βάρος του.
- 9 Την 1η Απριλίου 2020 η σύζυγος του RS υπέβαλε μήνυση καταγγέλλοντας, μεταξύ άλλων, τα αδικήματα της κατάχρησης διαδικασίας και της κατάχρησης εξουσίας, τα οποία ισχυρίστηκε ότι διαπράχθηκαν στο πλαίσιο της ποινικής αυτής διαδικασίας από έναν εισαγγελέα και δύο δικαστές.
- 10 Δεδομένου ότι η μήνυση αυτή αφορά, μεταξύ άλλων, δικαστές, η εξέτασή της εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Secția pentru Investigarea Infracțiunilor din Justiție (υπηρεσίας για τη διερεύνηση των αδικημάτων που διαπράττονται εντός του δικαστικού συστήματος, στο εξής: ΥΔΑΔ), η οποία λειτουργεί εντός της Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (εισαγγελίας του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Ρουμανία). Με διάταξη της 14ης Απριλίου 2020, ο εισαγγελέας της ΥΔΑΔ άσκησε ποινική δίωξη κατά των δικαστών σε βάρος των οποίων υποβλήθηκε η μήνυση για τα αδικήματα της κατάχρησης διαδικασίας και της κατάχρησης εξουσίας.
- 11 Στις 10 Ιουνίου 2021 ο RS υπέβαλε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προσφυγή, προβλεπόμενη στα άρθρα 488¹ επ. του κώδικα ποινικής δικονομίας, προκειμένου να αναγνωριστεί η υπερβολικά μεγάλη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε κατόπιν της μήνυσης και να καθοριστεί από το δικαστήριο αυτό προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να αποφανθεί ο εισαγγελέας που επιλήφθηκε της μήνυσης.
- 12 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, προκειμένου να αποφανθεί επί της προσφυγής, πρέπει να εξετάσει την εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας ιδρύθηκε η ΥΔΑΔ.
- 13 Το ως άνω δικαστήριο επισημαίνει δε ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επί ζητημάτων που αφορούν την εν λόγω εθνική νομοθεσία με την απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» κ.λπ. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393).
- 14 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι από την ως άνω απόφαση προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 2 και το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει την ίδρυση

εξειδικευμένης υπηρεσίας της εισαγγελικής αρχής με αποκλειστική αρμοδιότητα τη διερεύνηση των αδικημάτων που διαπράττονται από τους δικαστές και τους εισαγγελείς, χωρίς η ίδρυση τέτοιας υπηρεσίας να δικαιολογείται από αντικειμενικές και επαληθεύσιμες επιτακτικές ανάγκες που άπτονται της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και να συνοδεύεται από ειδικές εγγυήσεις. Χάρη στις εγγυήσεις αυτές πρέπει, αφενός, να αποκλείεται κάθε κίνδυνος χρησιμοποίησης της υπηρεσίας αυτής ως μέσου πολιτικού ελέγχου του έργου των δικαστών και των εισαγγελέων, ικανός να υπονομεύσει την ανεξαρτησία τους, και, αφετέρου, να διασφαλίζεται ότι κατά την άσκηση της ως άνω αρμοδιότητας έναντι των δικαστών και των εισαγγελέων τηρούνται πλήρως οι απαιτήσεις που απορρέουν από τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη.

- 15 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, εξάλλου, ότι, στο σημείο 7 του διατακτικού της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική συνταγματική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, όπως ερμηνεύεται από το συνταγματικό δικαστήριό του, δεν επιτρέπει σε κατώτερο δικαστήριο να αποφασίσει αυτεπαγγέλτως να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική διάταξη η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως 2006/928/EK της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση μηχανισμού για τη συνεργασία και τον έλεγχο της προόδου στη Ρουμανία όσον αφορά την επίτευξη των ειδικών στόχων αναφοράς στους τομείς της δικαστικής μεταρρύθμισης και της καταπολέμησης της διαφθοράς (ΕΕ 2006, L 354, σ. 56), και κρίνεται από το δικαστήριο αυτό, υπό το πρίσμα αποφάσεως του Δικαστηρίου, ως αντίθετη είτε προς την απόφαση 2006/928 είτε προς το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει, γενικότερα, στην πάγια νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία κάθε εθνικός δικαστής υπέχει την υποχρέωση να αφήνει ανεφάρμοστη, στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί, κάθε εθνική διάταξη που αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης η οποία έχει άμεσο αποτέλεσμα, καθώς και στον δεσμευτικό χαρακτήρα των αποφάσεων του Δικαστηρίου που εκδίδονται κατόπιν προδικαστικής παραπομπής.
- 17 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το άρθρο 148, παράγραφοι 2 και 4, του ρουμανικού Συντάγματος προβλέπει την υπεροχή των κανόνων του δικαίου της Ένωσης.
- 18 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, με την απόφαση 390/2021, της 8ης Ιουνίου 2021, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) απέρριψε ως αβάσιμη ένσταση αντισυνταγματικότητας που είχε προβληθεί σε σχέση με διάφορες διατάξεις της νομοθεσίας που διέπει την ΥΔΑΔ.
- 19 Με την απόφαση εκείνη, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) διευκρίνισε μεταξύ άλλων, καταρχάς, ότι, στο μέτρο που η αναγνωριζόμενη υπεροχή του δικαίου της Ένωσης περιορίζεται, εντός της ρουμανικής έννομης τάξης, από την απαίτηση σεβασμού της εθνικής συνταγματικής ταυτότητας, όφειλε να διασφαλίσει την υπεροχή του ρουμανικού Συντάγματος στη ρουμανική επικράτεια. Κατά συνέπεια, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) εκτιμά ότι, μολονότι ένα τακτικό δικαστήριο δύναται να εξετάσει τη συμβατότητα διατάξεως της εθνικής νομοθεσίας με το δίκαιο της Ένωσης, το δικαστήριο αυτό δεν δύναται να εξετάσει τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης εθνικής διατάξεως η οποία κρίθηκε σύμφωνη με το άρθρο 148 του ρουμανικού Συντάγματος από το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο).
- 20 Εξάλλου, σύμφωνα με το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο), το σημείο 7 του διατακτικού της αποφάσεως της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» κ.λπ. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19,

ΕΥ:C:2021:393), στερείται νομικού ερείσματος υπό το πρίσμα του ρουμανικού Συντάγματος. Συγκεκριμένα, ενώ το άρθρο 148 του ρουμανικού Συντάγματος καθιερώνει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης έναντι των αντιθέτων διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας, οι εκθέσεις που καταρτίζονται κατ' εφαρμογήν της αποφάσεως 2006/928, λόγω του περιεχομένου τους και των αποτελεσμάτων τους, δεν αποτελούν κανόνες του δικαίου της Ένωσης τους οποίους ο εθνικός δικαστής οφείλει να εφαρμόζει κατά προτεραιότητα, αφήνοντας ανεφάρμοστο τον αντίθετο εθνικό κανόνα.

- 21 Τέλος, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) διευκρίνισε με την ίδια αυτή απόφαση 390/2021, της 8ης Ιουνίου 2021, ότι, αν ορισμένα δικαστήρια άφηναν αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστες εθνικές διατάξεις τις οποίες κρίνουν αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης, ενώ άλλα δικαστήρια εφαρμόζαν τις ίδιες διατάξεις θεωρώντας ότι συνάδουν προς το δίκαιο αυτό, τούτο θα έθιγε σοβαρά την ασφάλεια δικαίου και θα συνεπαγόταν παραβίαση της αρχής του κράτους δικαίου.
- 22 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να κρίνει αν οφείλει να συμμορφωθεί προς τη νομολογία του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου), όπως προβλέπει το ρουμανικό δίκαιο, ή προς τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να αποφασίσει αν δύναται να εξετάσει τη συμβατότητα της νομοθεσίας με την οποία ιδρύθηκε η ΥΔΑΔ με το δίκαιο της Ένωσης.
- 23 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σε περίπτωση που αποφασίσει να συμμορφωθεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου, εκτιμώντας τη συμβατότητα της νομοθεσίας αυτής με το δίκαιο της Ένωσης, οι συγκεκριμένοι δικαστές διατρέχουν τον κίνδυνο να κινηθεί σε βάρος τους πειθαρχική διαδικασία και να τεθούν ενδεχομένως σε αργία, δεδομένου ότι η μη συμμόρφωση με απόφαση του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα κατά το ρουμανικό δίκαιο. Το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα με την αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών, εθνική νομοθεσία η οποία επιτρέπει την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων σε δικαστή ο οποίος, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, εξέτασε τη συμβατότητα εθνικής διατάξεως με το δίκαιο αυτό, μη συμμορφούμενος προς απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους.
- 24 Εξάλλου, από πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο και από τα διαθέσιμα στοιχεία στο Curtea de Apel Pitești (εφετείο Pitești, Ρουμανία) προκύπτει ότι έχει ήδη κινηθεί πειθαρχική διαδικασία κατά δικαστή ο οποίος έκρινε, στο πλαίσιο διαδικασίας παρόμοιας με την επίμαχη στην κύρια δίκη, ότι η ρουμανική νομοθεσία με την οποία ιδρύθηκε η ΥΔΑΔ αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η συμβατότητα μιας τέτοιας πειθαρχικής διαδικασίας με το δίκαιο της Ένωσης είναι αμφίβολη.
- 25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Craiova (εφετείο Κραϊόβα, Ρουμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει στην αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ και με το άρθρο 47 του [Χάρτη], εθνική διάταξη όπως το άρθρο 148, παράγραφος 2, του Constituția României (ρουμανικού Συντάγματος), στο πλαίσιο της ερμηνείας που δόθηκε από το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) με την 390/2021 [της 8ης Ιουνίου 2021] απόφασή του, κατά την οποία τα εθνικά δικαστήρια δεν δύνανται να εξετάζουν τη

συμβατότητα εθνικής διάταξης η οποία έχει κριθεί συνταγματική με απόφαση του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) προς τις διατάξεις του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

- 2) Αντιβαίνει στην αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ και με το άρθρο 47 του [Χάρτη], εθνική διάταξη όπως το άρθρο 99, στοιχείο ζ, του [νόμου 303/2004], η οποία επιτρέπει την κίνηση πειθαρχικής διαδικασίας και την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων σε βάρος δικαστή λόγω μη συμμόρφωσης προς απόφαση του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου), στην περίπτωση στην οποία αυτός καλείται να [προσδώσει] υπεροχή [στο δίκαιο] της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με το σκεπτικό απόφασης του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου), εθνική διάταξη η οποία στερεί από τον εν λόγω δικαστή τη δυνατότητα να εφαρμόσει απόφαση του Δικαστηρίου [...] η οποία κατά την κρίση του υπερισχύει;
- 3) Αντιβαίνουν στην αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ και με το άρθρο 47 του [Χάρτη], εθνικές δικαστικές πρακτικές οι οποίες απαγορεύουν στον δικαστή, επ' απειλή πειθαρχικών κυρώσεων, να εφαρμόζει τη νομολογία του Δικαστηρίου [...] σε ποινικές διαδικασίες, όπως η προσφυγή με αντικείμενο την εύλογη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, η οποία ρυθμίζεται από το άρθρο 488¹ του ρουμανικού [κώδικα ποινικής δικονομίας];»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

- 26 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να εκδικαστεί η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως με την επείγουσα προδικαστική διαδικασία ή, επικουρικώς, με την ταχεία διαδικασία του άρθρου 23α του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 27 Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, το αιτούν δικαστήριο υποστήριξε ότι η υπόθεση επί της οποίας υποβλήθηκε η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά σοβαρή προσβολή της ανεξαρτησίας των ρουμανικών δικαστηρίων και ότι οι αβεβαιότητες που δημιουργεί η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική νομοθεσία είναι ικανές να επηρεάσουν τη λειτουργία του συστήματος δικαστικής συνεργασίας το οποίο συνίσταται στον μηχανισμό της προδικαστικής παραπομπής του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.
- 28 Όσον αφορά, πρώτον, το αίτημα εφαρμογής της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, το πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου αποφάσισε στις 30 Ιουλίου 2021, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να μη δεχθεί το αίτημα αυτό.
- 29 Όσον αφορά, δεύτερον, το αίτημα εφαρμογής της ταχείας διαδικασίας, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 105, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήματος του αιτούντος δικαστηρίου ή, σε εξαιρετική περίπτωση, αυτεπαγγέλτως, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί, όταν η φύση της υποθέσεως απαιτεί την εκδίκαση της υποθέσεως το συντομότερο δυνατόν, αφού ακούσει τον εισηγητή δικαστή και τον γενικό εισαγγελέα, να αποφασίσει την υπαγωγή της προδικαστικής παραπομπής σε ταχεία διαδικασία.

- 30 Στις 12 Αυγούστου 2021 ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου αποφάσισε, αφού άκουσε τον εισηγητή δικαστή και τον γενικό εισαγγελέα, να δεχθεί το αίτημα υπαγωγής της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στην ταχεία διαδικασία.
- 31 Πράγματι, όταν μια υπόθεση εγείρει σοβαρή αβεβαιότητα σε σχέση με θεμελιώδη ζητήματα εθνικού συνταγματικού δικαίου και δικαίου της Ένωσης, μπορεί να είναι αναγκαίο, λόγω των ιδιαίτερων περιστάσεων μιας τέτοιας υπόθεσης, να εκδικαστεί το συντομότερο δυνατόν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 105, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας (διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 19ης Οκτωβρίου 2018, Wightman κ.λπ., C-621/18, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2018:851, σκέψη 10 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Λαμβανομένης υπόψη της θεμελιώδους σημασίας που έχουν για τη Ρουμανία και για την έννομη τάξη της Ένωσης τα ζητήματα που εγείρει η υπό κρίση υπόθεση όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των τακτικών δικαστηρίων και του συνταγματικού δικαστηρίου του κράτους μέλους αυτού, καθώς και όσον αφορά την αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών και την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης, η απάντηση του Δικαστηρίου το συντομότερο δυνατόν μπορεί να άρει τις σοβαρές αβεβαιότητες που αντιμετωπίζει το αιτούν δικαστήριο, πράγμα που δικαιολογεί την εκδίκαση της υπόθεσης αυτής σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 105, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 33 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας τα τακτικά δικαστήρια κράτους μέλους δεν δύνανται να εξετάζουν αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης εθνική νομοθεσία την οποία το συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους έχει κρίνει σύμφωνη με εθνική συνταγματική διάταξη η οποία επιβάλλει την τήρηση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.
- 34 Προκαταρκτικώς, καθόσον το πρώτο ερώτημα αφορά την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη, υπογραμμίζεται ότι η αναγνώριση του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής, σε συγκεκριμένη περίπτωση, προϋποθέτει ότι το πρόσωπο που το επικαλείται προβάλλει δικαιώματα ή ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης [πρβλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2020, *État luxembourgeois* (Δικαίωμα προσφυγής κατά αιτήματος παροχής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα), C-245/19 και C-246/19, EU:C:2020:795, σκέψη 55, καθώς και της 20ής Απριλίου 2021, *Repubblika*, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 41] ή ότι το πρόσωπο αυτό υπόκειται σε ποινική δίωξη που συνιστά εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion* κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 204).
- 35 Από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει όμως ούτε ότι ο RS επικαλείται δικαίωμα που του αναγνωρίζεται δυνάμει διάταξης του δικαίου της Ένωσης ούτε ότι έχει ασκηθεί εις βάρος του ποινική δίωξη η οποία συνιστά εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

- 36 Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 47 του Χάρτη δεν έχει, αυτό καθεαυτό, εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 37 Δεδομένου ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται, στους τομείς που διέπονται από το δικαίο της Ένωσης, η αποτελεσματική δικαστική προστασία, κατά την έννοια, ιδίως, του άρθρου 47 του Χάρτη, η δεύτερη αυτή διάταξη πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη για την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ (απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, *Repubblika*, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 38 Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των τακτικών δικαστηρίων και του συνταγματικού δικαστηρίου ενός κράτους μέλους, οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο του πρώτου ερωτήματος, υπενθυμίζεται ότι, μολονότι η οργάνωση της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης, της σύνθεσης και της λειτουργίας ενός συνταγματικού δικαστηρίου, εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, εντούτοις, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το δικαίο της Ένωσης και, ιδίως, από τα άρθρα 2 και 19 ΣΕΕ [πρβλ. αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-619/18, EU:C:2019:531, σκέψη 52, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion* κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 216].
- 39 Όσον αφορά τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 19 ΣΕΕ, υπογραμμίζεται ότι η διάταξη αυτή, η οποία συγκεκριμενοποιεί την αξία του κράτους δικαίου, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, αναθέτει στα εθνικά δικαστήρια και στο Δικαστήριο τη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στο σύνολο των κρατών μελών, καθώς και της ένδικης προστασίας που οι πολίτες αντλούν από το δικαίο αυτό [αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-619/18, EU:C:2019:531, σκέψη 47, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion* κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψεις 220 και 221 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 40 Κατά πάγια νομολογία, προκειμένου να εγγυηθεί την προστασία αυτή, κάθε κράτος μέλος οφείλει, βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, να διασφαλίζει ότι τα όργανα τα οποία, ως «δικαστήρια» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, καλούνται να αποφανθούν επί ζητημάτων που αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου αυτού και τα οποία, ως εκ τούτου, εντάσσονται στο εθνικό σύστημα ενδίκων βοηθημάτων και μέσων στους τομείς που διέπονται από το δικαίο της Ένωσης πληρούν τις απαιτήσεις περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται, ιδίως, η ανεξαρτησία (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion* κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψεις 220 και 221 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Η απαίτηση περί ανεξαρτησίας των δικαστηρίων, η οποία απορρέει από το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, έχει δύο πτυχές. Η πρώτη, εξωτερική, πτυχή προϋποθέτει ότι το οικείο όργανο ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη αυτονομία, χωρίς να τελεί σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής προς οποιονδήποτε και χωρίς να λαμβάνει εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προελεύσεως και ότι, ως εκ τούτου, προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την ανεξάρτητη κρίση των μελών του και να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους. Η δεύτερη πτυχή, εσωτερικής φύσεως, αντιστοιχεί στην έννοια της αμεροληψίας και αποσκοπεί στην τήρηση ίσων αποστάσεων ως προς τους διαδίκους και τα συμφέροντα εκάστου εξ αυτών σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς. Η

πτυχή αυτή επιτάσσει την τήρηση αντικειμενικότητας και την απουσία κάθε συμφέροντος ως προς την επίλυση της διαφοράς πέραν της αυστηρής εφαρμογής των κανόνων δικαίου [πρβλ. αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-619/18, EU:C:2019:531, σκέψεις 72 και 73, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 224].

- 42 Σύμφωνα με την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών που χαρακτηρίζει τη λειτουργία ενός κράτους δικαίου, η ανεξαρτησία των δικαστηρίων πρέπει ιδίως να διασφαλίζεται έναντι της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας [αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 2019, Α. Κ. κ.λπ. (Ανεξαρτησία του πειθαρχικού τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-585/18, C-624/18 και C-625/18, EU:C:2019:982, σκέψη 124, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 228].
- 43 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας απόφασεως, όσον αφορά την οργάνωση της δικαιοσύνης, ούτε το άρθρο 2, ούτε το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, ούτε κάποια άλλη διάταξη του δικαίου της Ένωσης επιβάλλουν στα κράτη μέλη συγκεκριμένο συνταγματικό πρότυπο που να ρυθμίζει τις σχέσεις και την αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων κρατικών εξουσιών, ιδίως όσον αφορά τον καθορισμό και την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων τους. Πράγματι, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ, η Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών που είναι συμφυής με τη θεμελιώδη πολιτική και συνταγματική τους δομή. Ωστόσο, κατά την επιλογή του αντίστοιχου συνταγματικού τους προτύπου, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συμμορφώνονται, μεταξύ άλλων, με την απαίτηση ανεξαρτησίας των δικαστηρίων που απορρέει από τις εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 229 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 44 Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 2 και το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, καθώς και η απόφαση 2006/928, δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική κατά την οποία οι αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου δεσμεύουν τα τακτικά δικαστήρια, υπό την προϋπόθεση ότι το εθνικό δίκαιο εγγυάται την ανεξαρτησία του συνταγματικού δικαστηρίου έναντι ιδίως της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας, όπως απαιτείται από τις διατάξεις αυτές. Αντιθέτως, εάν το εθνικό δίκαιο δεν εγγυάται την εν λόγω ανεξαρτησία, οι ως άνω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης αντιτίθενται σε αυτή την εθνική ρύθμιση ή πρακτική, δεδομένου ότι ένα τέτοιο συνταγματικό δικαστήριο δεν είναι σε θέση να διασφαλίσει την αποτελεσματική δικαστική προστασία που απαιτεί το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 230).
- 45 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, υπό την επιφύλαξη που διατυπώνεται στην προηγούμενη σκέψη, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική η οποία προβλέπει ότι τα τακτικά δικαστήρια κράτους μέλους δεσμεύονται, δυνάμει του εθνικού συνταγματικού δικαίου, από απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου του κράτους μέλους αυτού με την οποία εθνική νομοθεσία κρίνεται σύμφωνη προς το Σύνταγμα του εν λόγω κράτους μέλους.

- 46 Εντούτοις, δεν ισχύει το ίδιο όταν η εφαρμογή μιας τέτοιας ρύθμισης ή πρακτικής συνεπάγεται τον αποκλεισμό κάθε αρμοδιότητας των εν λόγω τακτικών δικαστηρίων να εκτιμούν αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης εθνική νομοθεσία την οποία το συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους έκρινε σύμφωνη με εθνική συνταγματική διάταξη που προβλέπει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης.
- 47 Πράγματι, το Δικαστήριο, με την πάγια νομολογία του σχετικά με τη Συνθήκη ΕΟΚ, έχει κρίνει ότι οι κοινοτικές συνθήκες, σε αντίθεση προς τις κοινές διεθνείς συνθήκες, εγκαθίδρυσαν νέα έννομη τάξη, η οποία ενσωματώθηκε στο νομικό σύστημα των κρατών μελών κατά την έναρξη της ισχύος των συνθηκών αυτών και δεσμεύει τα δικαστήριά τους. Στους τομείς που καθορίζονται από τις Συνθήκες, τα κράτη μέλη περιόρισαν τα κυριαρχικά δικαιώματά τους υπέρ της νέας έννομης τάξης που έχει τα δικά της θεσμικά όργανα, της οποίας υποκείμενα είναι όχι μόνον τα κράτη μέλη, αλλά και οι υπήκοοί τους (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 1963, *van Gend & Loos*, 26/62, EU:C:1963:1, σ. 868· της 15ης Ιουλίου 1964, *Costa*, 6/64, EU:C:1964:66, σ. 1158 και 1159, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion κ.λπ.*, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 245).
- 48 Ειδικότερα, με την απόφαση της 15ης Ιουλίου 1964, *Costa* (6/64, EU:C:1964:66, σ. 1196 έως 1199), το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η θέσπιση με τη Συνθήκη ΕΟΚ μιας ιδιαίτερης έννομης τάξης, την οποία τα κράτη μέλη αποδέχθηκαν με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, συνεπάγεται ότι δεν μπορούν να θεωρούν ότι μεταγενέστερο μονομερές μέτρο υπερισχύει της εν λόγω έννομης τάξης ούτε να αντιτάσσουν στο δίκαιο που γεννήθηκε από τη Συνθήκη ΕΟΚ οποιονδήποτε κανόνα του εθνικού δικαίου, χωρίς το εν λόγω δίκαιο να χάνει τον κοινοτικό του χαρακτήρα και χωρίς να διακυβεύεται η νομική βάση της ίδιας της Κοινότητας. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου δεν είναι δυνατόν να ποικίλλει από κράτος μέλος σε κράτος μέλος υπέρ των μεταγενεστέρων εσωτερικών νομοθετικών κειμένων, χωρίς να υπονομεύεται η πραγμάτωση των σκοπών της Συνθήκης ΕΟΚ και χωρίς να προκαλούνται διακρίσεις λόγω ιθαγένειας απαγορευόμενες από τη Συνθήκη αυτή (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion κ.λπ.*, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 246).
- 49 Τα ουσιώδη αυτά χαρακτηριστικά της έννομης τάξης της Ένωσης και η σημασία της συμμόρφωσης προς αυτήν επιβεβαιώθηκαν εξάλλου με την ανεπιφύλακτη επικύρωση των Συνθηκών που τροποποιούν τη Συνθήκη ΕΟΚ και, ιδίως, της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Πράγματι, κατά τη σύναψη της Συνθήκης αυτής, η διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών υπενθύμισε ρητώς, στη δήλωσή της αριθ. 17 σχετικά με την υπεροχή, η οποία προσαρτάται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διάσκεψης που υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (ΕΕ 2012, C 326, σ. 346), ότι, «σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου [...], οι Συνθήκες και το δίκαιο που θεσπίζεται από την Ένωση βάσει των Συνθηκών υπερισχύουν του δικαίου των κρατών μελών, υπό τους όρους που ορίζονται στην [...] νομολογία [αυτή]» (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, *Euro Box Promotion κ.λπ.*, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 248).
- 50 Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, το Δικαστήριο έχει παγίως επιβεβαιώσει την προγενέστερη νομολογία σχετικά με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, αρχή η οποία επιβάλλει σε όλες τις αρχές των κρατών μελών να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των διαφόρων κανόνων της Ένωσης, το δε δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα που αναγνωρίζεται στους κανόνες αυτούς στο έδαφος των

εν λόγω κρατών (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 250 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 51 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, η επίκληση από κράτος μέλος των διατάξεων του εθνικού του δικαίου, ακόμη και του συνταγματικού, δεν είναι δυνατόν να υπονομεύσει την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, τα αποτελέσματα της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης δεσμεύουν όλα τα όργανα ενός κράτους μέλους, οι δε εσωτερικές διατάξεις, περιλαμβανομένων των διατάξεων συνταγματικής ισχύος, δεν μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο προς τούτο (αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, EU:C:1970:114, σκέψη 3, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 251).
- 52 Επομένως, δεδομένου ότι το Δικαστήριο διατηρεί αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς την οριστική ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, Δημοκρατία της Μολδαβίας, C-741/19, EU:C:2021:655, σκέψη 45), σ' αυτό εναπόκειται, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, να διευκρινίζει το περιεχόμενο της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης υπό το πρίσμα των σχετικών διατάξεων του ενωσιακού δικαίου και, κατά συνέπεια, το εν λόγω περιεχόμενο δεν μπορεί να εξαρτάται ούτε από την ερμηνεία διατάξεων του εθνικού δικαίου ούτε από την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης εκ μέρους εθνικού δικαστηρίου, η οποία δεν αντιστοιχεί προς εκείνη του Δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 254).
- 53 Συναφώς, υπενθυμίζεται, ιδίως, ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει στον εθνικό δικαστή, στον οποίο έχει ανατεθεί να εφαρμόζει, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης, την υποχρέωση, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας, να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα των απαιτήσεων του εν λόγω δικαίου στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί, αποφασίζοντας αυτεπαγγέλτως να αφήσει εν ανάγκη ανεφάρμοστη κάθε εθνική ρύθμιση ή πρακτική, έστω και μεταγενέστερη, η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης που έχει άμεσο αποτέλεσμα, χωρίς να οφείλει να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνιση της εθνικής ρύθμισης ή πρακτικής είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 24· της 24ης Ιουνίου 2019, Porłowski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 61 και 62, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 252).
- 54 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, η τήρηση της υποχρέωσης της πλήρους εφαρμογής κάθε διάταξης του δικαίου της Ένωσης η οποία έχει άμεσο αποτέλεσμα πρέπει να θεωρείται απαραίτητη για τη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στο σύνολο των κρατών μελών, όπως επιτάσσει το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ.
- 55 Η τήρηση της υποχρέωσης αυτής είναι επίσης αναγκαία για τη διασφάλιση του σεβασμού της ισότητας των κρατών μελών ενώπιον των Συνθηκών, η οποία αποκλείει τη δυνατότητα να θεωρηθεί ότι οποιοδήποτε μονομερές μέτρο υπερισχύει της έννομης τάξης της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 249) και η οποία αποτελεί έκφανση της αρχής

της καλόπιστης συνεργασίας του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, η οποία επιβάλλει να αφήνεται ανεφάρμοστη κάθε ενδεχομένως αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου, είτε προγενέστερη είτε μεταγενέστερη του κανόνα του δικαίου της Ένωσης ο οποίος έχει άμεσο αποτέλεσμα (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 55, και της 21ης Ιανουαρίου 2021, Whiteland Import Export, C-308/19, EU:C:2021:47, σκέψη 31).

- 56 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, προκειμένου να αποφανθεί επί της υποθέσεως της κύριας δίκης, πρέπει να κρίνει αν η εθνική νομοθεσία με την οποία ιδρύθηκε η ΥΔΑΔ συμβιβάζεται με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ και με τους ειδικούς στόχους αναφοράς στους τομείς της δικαστικής μεταρρύθμισης και καταπολέμησης της διαφθοράς, οι οποίοι παρατίθενται στο παράρτημα της απόφασης 2006/928.
- 57 Υπό τις συνθήκες αυτές, υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η εν λόγω εθνική νομοθεσία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της απόφασης 2006/928 και ότι, ως εκ τούτου, πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, ιδίως με τα άρθρα 2 και 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ (πρβλ. απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393, σκέψεις 183 και 184).
- 58 Αφετέρου, τόσο το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ όσο και οι στόχοι που μνημονεύονται στη σκέψη 56 της παρούσας απόφασης έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια και ακρίβεια, δεν εξαρτώνται από οποιαδήποτε προϋπόθεση και έχουν ως εκ τούτου άμεσο αποτέλεσμα (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393, σκέψεις 249 και 250, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 253).
- 59 Επομένως, τα ρουμανικά τακτικά δικαστήρια, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς την εν λόγω διάταξη ή προς τους εν λόγω στόχους ερμηνεία των εθνικών διατάξεων, οφείλουν να αποφασίσουν αυτεπαγγέλτως να τις αφήσουν ανεφάρμοστες.
- 60 Συναφώς, πρέπει βεβαίως να επισημανθεί ότι, δυνάμει του σχετικού εθνικού νομικού πλαισίου όπως αυτό περιγράφεται από το αιτούν δικαστήριο, τα τακτικά δικαστήρια είναι, κατ' αρχήν, αρμόδια να εκτιμούν τη συμβατότητα των ρουμανικών νομοθετικών διατάξεων με τους κανόνες δικαίου της Ένωσης, χωρίς να χρειάζεται να υποβάλουν σχετικό αίτημα στο εθνικό συνταγματικό δικαστήριο.
- 61 Ωστόσο, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα εν λόγω τακτικά δικαστήρια στερούνται της αρμοδιότητας αυτής όταν το εθνικό συνταγματικό δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι επίμαχες νομοθετικές διατάξεις είναι σύμφωνες με εθνική συνταγματική διάταξη η οποία προβλέπει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης, καθόσον τα δικαστήρια αυτά υποχρεούνται να συμμορφώνονται προς την απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου.
- 62 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι η εξουσία να πράξει, ακριβώς κατά τη χρονική στιγμή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, ό,τι είναι αναγκαίο για να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική ρύθμιση ή πρακτική που παρακωλύει ενδεχομένως την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων του δικαίου της Ένωσης που έχουν άμεσο αποτέλεσμα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των καθηκόντων ενός δικαστή της Ένωσης που είναι επιφορτισμένος με την εφαρμογή των κανόνων αυτών στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του και, ως εκ τούτου, η άσκηση της εξουσίας αυτής συνιστά εγγύηση συμφύη με την ανεξαρτησία των δικαστών που απορρέει από το άρθρο 19,

παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 257).

- 63 Επομένως, δεν συμβιβάζεται με τις επιταγές που είναι συμφυείς με την ίδια τη φύση του δικαίου της Ένωσης κάθε εθνική ρύθμιση ή πρακτική που θα είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της αποτελεσματικότητας του δικαίου αυτού, λόγω της μη αναγνώρισεως στον αρμόδιο για την εφαρμογή του δικαίου αυτού δικαστή της εξουσίας να πράξει, ακριβώς κατά τη χρονική στιγμή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, ό,τι είναι αναγκαίο για να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική ρύθμιση ή πρακτική που παρακωλύει ενδεχομένως την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων του δικαίου της Ένωσης που έχουν άμεσο αποτέλεσμα (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 22, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 258). Τούτο συμβαίνει αν, σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ διάταξης του δικαίου της Ένωσης και εθνικού νόμου, η επίλυσή της ανατίθεται σε άλλη αρχή με δική της εξουσία εκτιμήσεως και όχι στο δικαστήριο που καλείται να διασφαλίσει την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 23, καθώς και της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 44).
- 64 Υπενθυμίζεται εξάλλου ότι, κατά πάγια νομολογία, ο μηχανισμός προδικαστικής παραπομπής τον οποίο θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ αποσκοπεί στο να διασφαλίσει σε όλες τις περιπτώσεις ότι το δίκαιο της Ένωσης θα έχει το ίδιο αποτέλεσμα σε όλα τα κράτη μέλη και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να αποτρέψει τις αποκλίσεις στην ερμηνεία του δικαίου αυτού το οποίο πρέπει να εφαρμόζουν τα εθνικά δικαστήρια, επιδιώκει δε να διασφαλίσει την εφαρμογή αυτή. Προς τούτο, το εν λόγω άρθρο παρέχει στον εθνικό δικαστή ένα μέσο για την εξάλειψη των δυσχερειών οι οποίες ενδέχεται να ανακύψουν από την απαίτηση να έχει το δίκαιο της Ένωσης πλήρη αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών συστημάτων των κρατών μελών. Επομένως, τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη ευχέρεια, αν όχι την υποχρέωση, να απευθύνονται στο Δικαστήριο, εφόσον κρίνουν ότι υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους εγείρει ζητήματα ερμηνείας ή εκτιμήσεως του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης επί των οποίων πρέπει να αποφανθούν [απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2021, AB κ.λπ. (Ανάκληση αμνηστίας), C-203/20, EU:C:2021:1016, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 65 Κατά συνέπεια, η αποτελεσματικότητα της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων την οποία καθιερώνει ο προδικαστικός μηχανισμός και, ως εκ τούτου, του δικαίου της Ένωσης θα πληττόταν αν η έκβαση ένστασης αντισυνταγματικότητας ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου ενός κράτους μέλους μπορούσε να αποτρέψει το εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί διαφοράς διεπόμενης από το δίκαιο αυτό από την άσκηση της δυνατότητας ή, κατά περίπτωση, από την εκπλήρωση της υποχρέωσης που απορρέει από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, περί υποβολής στο Δικαστήριο των ζητημάτων ερμηνείας ή κύρους των πράξεων του δικαίου της Ένωσης, ώστε να είναι σε θέση να κρίνει αν ένας κανόνας της εθνικής νομοθεσίας συμβιβάζεται με το δίκαιο αυτό ή όχι [πρβλ. αποφάσεις της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 45· της 5ης Ιουλίου 2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, σκέψη 25, καθώς και της 23ης Νοεμβρίου 2021, IS (Μη σύννομο της διατάξεως περί παραπομπής), C-564/19, EU:C:2021:949, σκέψη 73].
- 66 Στην περίπτωση όμως που το συνταγματικό δικαστήριο κράτους μέλους έχει κρίνει ότι νομοθετικές διατάξεις είναι σύμφωνες με εθνική συνταγματική διάταξη η οποία προβλέπει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης, εθνική ρύθμιση ή πρακτική, όπως η περιγραφόμενη στη

σκέψη 61 της παρούσας απόφασης, θα παρακώλυε την πλήρη αποτελεσματικότητα των επίμαχων κανόνων δικαίου της Ένωσης, καθόσον θα εμποδίζε το τακτικό δικαστήριο που καλείται να διασφαλίσει την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης να εκτιμήσει το ίδιο τη συμβατότητα των εν λόγω νομοθετικών διατάξεων με το δίκαιο αυτό.

- 67 Η εφαρμογή μιας τέτοιας εθνικής ρύθμισης ή πρακτικής θα έθιγε επίσης την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων που καθιερώνει ο μηχανισμός της προδικαστικής παραπομπής, αποτρέποντας το τακτικό δικαστήριο που καλείται να επιλύσει τη διαφορά από την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, τούτο δε προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου του συγκεκριμένου κράτους μέλους.
- 68 Οι διαπιστώσεις που εκτίθενται στις προηγούμενες σκέψεις επιβάλλονται κατά μείζονα λόγο σε περίπτωση όπως αυτή την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο, στην οποία το Συνταγματικό Δικαστήριο του οικείου κράτους μέλους αρνείται με απόφασή του να αντλήσει τις συνέπειες προδικαστικής απόφασης του Δικαστηρίου, στηριζόμενο, μεταξύ άλλων, στη συνταγματική ταυτότητα του συγκεκριμένου κράτους μέλους και στην εκτίμηση ότι το Δικαστήριο υπερέβη την αρμοδιότητά του.
- 69 Συναφώς, επισημαίνεται βεβαίως ότι το Δικαστήριο μπορεί, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ, να κληθεί να εξακριβώσει μήπως υποχρέωση που απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης θίγει την εθνική ταυτότητα κράτους μέλους (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2014, *Torresi*, C-58/13 και C-59/13, EU:C:2014:2088, σκέψη 58, και της 5ης Ιουνίου 2018, *Coman* κ.λπ., C-673/16, EU:C:2018:385, σκέψη 46).
- 70 Αντιθέτως, η διάταξη αυτή δεν έχει ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα να επιτρέπει σε συνταγματικό δικαστήριο κράτους μέλους, κατά παράβαση των υποχρεώσεων που υπέχει ιδίως από το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, καθώς και από το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, να αφήνει ανεφάρμοστο κανόνα του δικαίου της Ένωσης, με την αιτιολογία ότι ο κανόνας αυτός θίγει την εθνική ταυτότητα του συγκεκριμένου κράτους μέλους, όπως αυτή ορίζεται από το εθνικό Συνταγματικό Δικαστήριο.
- 71 Εάν συνταγματικό δικαστήριο κράτους μέλους κρίνει ότι διάταξη του παράγωγου δικαίου της Ένωσης, όπως ερμηνεύεται από το Δικαστήριο, αντιβαίνει στην υποχρέωση σεβασμού της εθνικής ταυτότητας του κράτους μέλους αυτού, το συνταγματικό δικαστήριο οφείλει να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, προκειμένου να κριθεί το κύρος της διατάξεως αυτής υπό το πρίσμα του άρθρου 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ, δεδομένου ότι το Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώσει την έλλειψη κύρους πράξης της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 1987, *Foto-Frost*, 314/85, EU:C:1987:452, σκέψη 20, και της 3ης Οκτωβρίου 2013, *Inuit Tapiriit Kanatami* κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψη 96).
- 72 Επιπλέον, δεδομένου ότι, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να προβαίνει στην οριστική ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το συνταγματικό δικαστήριο κράτους μέλους δεν μπορεί νομίμως, βάσει της δικής του ερμηνείας διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να κρίνει ότι το Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση με την οποία υπερέβη τα όρια της αρμοδιότητάς του και, ως εκ τούτου, να αρνηθεί να αντλήσει τις συνέπειες προδικαστικής απόφασης εκδοθείσας από το Δικαστήριο.

- 73 Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του θεσπιζόμενου από τις Συνθήκες δικαιοδοτικού συστήματος, καθιερώνει τον διάλογο μεταξύ του Δικαστηρίου και των δικαστηρίων των κρατών μελών με σκοπό τη διασφάλιση της ενότητας της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, καθιστώντας κατά τον τρόπο αυτόν δυνατή τη διασφάλιση της συνοχής, της πλήρους αποτελεσματικότητας και της αυτονομίας του, καθώς και, εν τέλει, του ιδιάζοντος χαρακτήρα του δικαίου που θεσπίζουν οι Συνθήκες [πρβλ. γνωμοδότηση 2/13 (Προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ), της 18ης Δεκεμβρίου 2014, EU:C:2014:2454, σκέψη 176, καθώς και απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, *Consortio Italian Management και Catania Multiservizi*, C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 27].
- 74 Η απόφαση που εκδίδεται στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής δεσμεύει το εθνικό δικαστήριο ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί (πρβλ. αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1977, *Benedetti*, 52/76, EU:C:1977:16, σκέψη 26, καθώς και της 11ης Δεκεμβρίου 2018, *Weiss κ.λπ.*, C-493/17, EU:C:2018:1000, σκέψη 19).
- 75 Ο εθνικός δικαστής που έχει ασκήσει την ευχέρεια που του παρέχει το άρθρο 267, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ οφείλει επομένως να μην εφαρμόζει τις εκτιμήσεις ανώτερου εθνικού δικαστηρίου, αν κρίνει, λαμβανομένης υπόψη της ερμηνείας που έδωσε το Δικαστήριο, ότι οι εκτιμήσεις αυτές δεν είναι σύμφωνες με το δίκαιο της Ένωσης, αφήνοντας ενδεχομένως ανεφάρμοστο τον εθνικό κανόνα που τον υποχρεώνει να συμμορφώνεται προς τις αποφάσεις του ανώτερου δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2010, *Elchinov*, C-173/09, EU:C:2010:581, σκέψεις 30 και 31).
- 76 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η λύση αυτή έχει επίσης εφαρμογή όταν τακτικό δικαστήριο δεσμεύεται, δυνάμει εθνικού δικονομικού κανόνα, από απόφαση εθνικού συνταγματικού δικαστηρίου την οποία θεωρεί αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2013, *Križan κ.λπ.*, C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 71).
- 77 Εξάλλου, δεδομένου ότι η ερμηνεία κανόνα του δικαίου της Ένωσης από το Δικαστήριο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που του παρέχει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, αποσαφηνίζει και εξειδικεύει, εφόσον απαιτείται, την έννοια και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται από της θέσεώς του σε ισχύ [πρβλ. αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1980, *Denkavit italiana*, 61/79, EU:C:1980:100, σκέψη 16, και της 18ης Νοεμβρίου 2021, *État belge* (Εκπαίδευση χειριστών αεροσκαφών), C-413/20, EU:C:2021:938, σκέψη 53], το τακτικό δικαστήριο υποχρεούται, προκειμένου να διασφαλισθεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των κανόνων του δικαίου της Ένωσης, να μην εφαρμόζει, στο πλαίσιο διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, τις εκτιμήσεις με τις οποίες το εθνικό συνταγματικό δικαστήριο αρνείται να αντλήσει τις συνέπειες προδικαστικής απόφασης του Δικαστηρίου, ακόμη και όταν η απόφαση αυτή δεν εκδόθηκε κατόπιν αίτησης προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το τακτικό δικαστήριο στο πλαίσιο της εν λόγω διαφοράς.
- 78 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 και το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ, με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς και με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας τα τακτικά δικαστήρια κράτους μέλους δεν δύνανται να εξετάζουν αν συμβιβάζεται προς το δίκαιο της Ένωσης εθνική νομοθεσία την οποία το συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους έχει κρίνει σύμφωνη με εθνική συνταγματική διάταξη που επιβάλλει την τήρηση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

Επί του δευτέρου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 79 Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω του ότι εφάρμοσε το δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, αποκλίνοντας από νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους η οποία είναι ασυμβίβαστη με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.
- 80 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 47 του Χάρτη δεν έχει, αυτό καθαυτό, εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 36 της παρούσας αποφάσεως.
- 81 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ απαιτεί να διαφυλαχθεί η ανεξαρτησία και η αμεροληψία των οργάνων που καλούνται να αποφανθούν επί ζητημάτων που αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.
- 82 Οι εγγυήσεις περί ανεξαρτησίας και αμεροληψίας τις οποίες επιτάσσει το δίκαιο της Ένωσης απαιτούν την ύπαρξη κανόνων που να μην αφήνουν περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία των πολιτών ως προς τη θωράκιση του επίμαχου οργάνου από εξωτερικούς παράγοντες και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντιπαρατιθέμενων συμφερόντων (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 225 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 83 Όσον αφορά, ειδικότερα, την πειθαρχική ευθύνη που είναι δυνατόν να υπέχουν οι δικαστές των τακτικών δικαστηρίων, σύμφωνα με την επίμαχη εθνική ρύθμιση, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του εθνικού συνταγματικού δικαστηρίου, είναι αληθές ότι η προάσπιση της ανεξαρτησίας των δικαστηρίων δεν μπορεί, μεταξύ άλλων, να έχει ως συνέπεια να αποκλείεται παντελώς η στοιχειοθέτηση, σε ορισμένες όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω των δικαστικών αποφάσεων που εξέδωσε. Πράγματι, η συγκεκριμένη απαίτηση περί ανεξαρτησίας δεν έχει, προφανώς, ως σκοπό να επιτρέψει ενδεχόμενες σοβαρές και όλως ασύγγνωστες συμπεριφορές εκ μέρους των δικαστών, οι οποίες θα συνίσταντο, επί παραδείγματι, στο να παραβαίνουν οι δικαστές αυτοί σκοπίμως και κακόπιστα ή λόγω ιδιαιτέρως βαριάς και πρόδηλης αμέλειας τους κανόνες του εθνικού δικαίου και του δικαίου της Ένωσης των οποίων την τήρηση οφείλουν να διασφαλίζουν ή στο να αυθαιρετούν ή να αρνησιδικούν, ενώ καλούνται, ως θεματοφύλακες του δικαστικού λειτουργήματος, να αποφαινούνται επί των διαφορών που υποβάλλουν στην κρίση τους οι πολίτες [αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2021, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Πειθαρχικό καθεστώς των δικαστών), C-791/19, EU:C:2021:596, σκέψη 137, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 238].
- 84 Ωστόσο, είναι ουσιώδες, προκειμένου να διαφυλαχθεί η εν λόγω ανεξαρτησία και να αποτραπεί με τον τρόπο αυτό το ενδεχόμενο να καταστρατηγηθούν οι θεμιτοί σκοποί του πειθαρχικού καθεστώτος και να χρησιμοποιηθεί το συγκεκριμένο καθεστώς για σκοπούς πολιτικού ελέγχου των δικαστικών αποφάσεων ή ασκήσεως πίεσεως επί των δικαστών, το γεγονός ότι μια δικαστική απόφαση ενέχει ενδεχομένως πλάνη κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των κανόνων του εθνικού δικαίου και δικαίου της Ένωσης ή κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων να μην μπορεί, αφ' εαυτού, να στοιχειοθετήσει την πειθαρχική

ευθύνη του οικείου δικαστή [αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2021, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Πειθαρχικό καθεστώς των δικαστών), C-791/19, EU:C:2021:596, σκέψη 138, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 239].

- 85 Αποτελεί, εξάλλου, εγγύηση συμφυή με την ανεξαρτησία των εθνικών δικαστών το να μην διατρέχουν αυτοί τον κίνδυνο πειθαρχικών διαδικασιών ή κυρώσεων διότι άσκησαν τη δυνατότητα προσφυγής στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητά τους (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 227 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 86 Κατά συνέπεια, η στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω δικαστικής αποφάσεως πρέπει να μπορεί να ανακύπτει μόνον σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως αυτές για τις οποίες γίνεται λόγος στη σκέψη 83 της παρούσας αποφάσεως, και να οριοθετείται προς τούτο από αντικειμενικά και επαληθεύσιμα κριτήρια, απτόμενα των επιταγών της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, καθώς και από εγγυήσεις που αποσκοπούν στην αποτροπή κάθε κινδύνου ασκήσεως εξωτερικών πιέσεων επί του περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων, ώστε να μην προκαλείται στους πολίτες καμία εύλογη αμφιβολία ως προς το ανεπηρέαστο των οικείων δικαστών και ως προς την ουδετερότητά τους έναντι των αντιπαρατιθέμενων συμφερόντων [αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2021, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Πειθαρχικό καθεστώς των δικαστών), C-791/19, EU:C:2021:596, σκέψη 139, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 240].
- 87 Κατά συνέπεια, το άρθρο 2 και το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική που επιτρέπει να στοιχειοθετείται πειθαρχική ευθύνη εθνικού δικαστή για κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του εθνικού συνταγματικού δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 242).
- 88 Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, η προσβολή της ανεξαρτησίας των εθνικών δικαστών την οποία συνεπάγεται μια τέτοια εθνική ρύθμιση ή πρακτική είναι επίσης ασυμβίβαστη προς τις αρχές της ισότητας μεταξύ των κρατών μελών και της καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, τις οποίες αναγνωρίζει το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ, προς το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς και προς την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, όταν η πειθαρχική ευθύνη ενός εθνικού δικαστή στοιχειοθετείται λόγω του ότι ο δικαστής αυτός αρνήθηκε να εφαρμόσει απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου του συγκεκριμένου κράτους μέλους με την οποία το εν λόγω δικαστήριο αρνήθηκε να αντλήσει τις συνέπειες προδικαστικής απόφασης του Δικαστηρίου.
- 89 Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον μια τέτοια στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης του εθνικού δικαστή μπορεί να καταστήσει έτι περαιτέρω ασύμβατη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης την εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας τα τακτικά δικαστήρια κράτους μέλους δεν δύνανται να εξετάζουν τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης εθνικής νομοθεσίας την οποία το συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους, αρνούμενο να αντλήσει τις συνέπειες προδικαστικής απόφασης του Δικαστηρίου, έκρινε

σύμφωνη προς εθνική συνταγματική διάταξη η οποία προβλέπει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ., C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034, σκέψη 259).

- 90 Εξάλλου, μολονότι η Ρουμανική Κυβέρνηση δήλωσε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι δεν επιβλήθηκε καμία ποινή δυνάμει της εθνικής νομοθετικής διάταξης την οποία αφορούν το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι αυτή καθεαυτήν η πιθανότητα κίνησης πειθαρχικής έρευνας μπορεί να ασκήσει πίεση στους ασκούντες δικαιοδοτικά καθήκοντα (πρβλ. απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393, σκέψη 199).
- 91 Από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι η ευθύνη των τακτικών εθνικών δικαστών λόγω μη συμμορφώσεως προς τις αποφάσεις του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου), η οποία προβλέπεται στο άρθρο 99, στοιχείο ζ, του νόμου 303/2004, εξαρτάται από προϋποθέσεις που διασφαλίζουν ότι η ευθύνη αυτή μπορεί να ανακύπτει μόνο στις όλως εξαιρετικές περιπτώσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 83 της παρούσας αποφάσεως, όπως επιβάλλει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σύμφωνα με τα υπομνησθέντα στις σκέψεις 84 και 86 της παρούσας αποφάσεως.
- 92 Επισημαίνεται επίσης ότι στη σκέψη 241 της απόφασης της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Euro Box Promotion κ.λπ. (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, EU:C:2021:1034), το Δικαστήριο είχε διαπιστώσει ότι από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση δεν προέκυπτε ότι η ευθύνη αυτή μπορεί να ανακύψει μόνο σε τέτοιες περιπτώσεις.
- 93 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 και το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ, με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς και με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω του ότι εφάρμοσε το δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, αποκλίνοντας από νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους η οποία είναι ασυμβίβαστη με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 94 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 και το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ, με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς και με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας τα τακτικά δικαστήρια κράτους μέλους δεν δύνανται να εξετάζουν αν συμβιβάζεται προς το δίκαιο της Ένωσης εθνική νομοθεσία την οποία το**

συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους έχει κρίνει σύμφωνη με εθνική συνταγματική διάταξη που επιβάλλει την τήρηση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

- 2) Το άρθρο 19 παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 και το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, ΣΕΕ, με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, καθώς και με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση ή πρακτική βάσει της οποίας είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω του ότι εφάρμοσε το δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, αποκλίνοντας από νομολογία του συνταγματικού δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους η οποία είναι ασυμβίβαστη με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

(υπογραφές)